

nov in namenov rabe razpoložljivih krajevnih energetskih — pogonskih potencialov, kakršne so tekoče vode naših potokov in rek.

Študija je sestavljena iz dveh delov. V prvem so predstavljeni mlini in žage na Pivškem, v drugem delu pa na Planinskem polju. Po uvodni predstavitvi obravnavane tematike nas pisec seznanja z oblikami in načini rabe vodnih pogonskih virov na brezvodnih kraških tleh ter s temeljnimi tehnološkimi značilnostmi mlinov in žag. V Pivški kotlini je bilo 37 mlinov in 17 žag, od tega je danes ohranjenih le še 6 stavb oziroma zgradb, ki pa imajo spremenjeno namembnost. Na Planinskem polju je bilo v razpravo zajetih 7 mlinov in 9 žag. Zanje je značilno, da so za pogonsko moč uporabili predvsem kraške izvire Unice pred Planinsko jamo in v zagatni dolini Malnov, kjer izvira Malenščica, ki je poganjala po 6 mlinov in žag, kakor tudi ponor "Pod stenami" in sam tok Unice tik pod vasjo Laze, kjer je bila Laška žaga, last osmih kmetov.

Obrati na vodni pogon so predstavljeni z več vidikov. Podrobno sta označena njihov zemljepisni položaj in topografska lega. Vsi objekti z vodnimi pogonskimi kolesi v Pivški kotlini so prikazani z naslednjimi oznakami: z lego na topografskem načrtu 1 : 5000, nadmorsko višino, s katastrsko občino, parcelno številko stavbnega zemljišča (selišča) in površino stavbe, hišno številko, z uporabno površino stavbe (obrata) in tudi z navedbo lastnika. Za večino obratov je navedena tudi njihova proizvodna velikost, in sicer glede na število pogonskih vodnih koles, število mlinskih kamnov, količino proizvodne zmogljivosti, gravitacijsko zaledje mlinov itd. (Ob tem je izredno dragocen in nazoren podatek, da je imel mlin ob izviru Unice pred Planinsko jamo 12 vodnih pogonskih koles.) Osvetljen je tudi vpliv hidroloških razmer na čas obratovanja mlinov in žag ter njihova vloga v vsakdanjem življenju.

S Habetovo študijo, ki je nastajala v daljšem obdobju, smo dobili dragocene informacije o vodnih mlinih in žagah na kraškem svetu. Zgodovinski viri kažejo, da je se začela izraba vodnega pogona na obravnavanem ozemlju že v 15. stoletju. Mlinarstvo in žagarstvo sta dosegla najvišji vzpon v 19. stoletju in v letih pred 1. svetovno vojno. Tehnološke spremembe, elektrifikacija, spremembe v kmetijski pridelavi, deagrarizacija, visoke davščine, sprememba lastništva idr. so med osnovnimi povzročitelji za propad vodnih mlinov in žag. Zadnji obrati so prenehali z delom v 60. letih tega stoletja.

Milan Natek

Odpravljanje posledic naravnih in drugih nesreč

Izdala in založila Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje pri Ministrstvu za obrambo, uredil B. Ušeničnik, Ljubljana 1996, 128 strani

V zborniku so objavljeni prispevki in gradivo z mednarodnega posvetovanja o odpravljanju posledic naravnih in drugih nesreč, ki je bilo v Ljubljani 5. oktobra 1995.

Pripravila ga je Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje v sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor. Poleg domačih strokovnjakov so sodelovali tudi nekateri poslanci Državnega zbora in priznani strokovnjaki iz zavarovalništva in drugih področij iz Nemčije, Nizozemske, Švice in ZDA. Namen posvetovanja je bil, da bi tudi naša država začela čimprej dejavno odpravljati vzroke in posledice naravnih nesreč in v ustrezno zakonodajo vgradi preizkušene in uveljavljene oblike in sisteme zavarovanja premoženja pred naravnimi nesrečami.

V poročilu se bom omejil na tiste prispevke, ki so po vsebinski zasnovi neposredno povezani z našo stroko. Bojan Ušeničnik je objavil članek "Odpravljanje posledic naravnih nesreč" (str. 10–30). V prvem delu prispevka je prikazana možna ogroženost naše države zaradi naravnih nesreč (potresi, poplave, zemeljski plazovi in usadi, skalni podori, snežni plazovi in zameti, toča, žled, pozeba, vihar, snegolom in vetrolom, požari v naravi, poplave morja idr.). Poplave prizadenejo 15 % ozemlja Slovenije, velike povodnji pa ogrožajo skoraj četrtino našega prebivalstva in njihovo premoženje. Evidentiranih imamo nad 6000 zemeljskih plazov, od tega je desetina še vedno aktivna in ogroža 7000 km². Erozija ogroža blizu 9000 km² našega ozemlja. Od leta 1950 je prizadelo Slovenijo 9 katastrofalnih suš. Vse naravne nesreče v naši državi povzročijo škodo, ki je enaka od 1,5 do 3 % in več bruto domačega proizvoda. V drugem delu Ušeničnikovega članka so osvetljeni dosedanja načini in današnje oblike zbiranja in razporejanja sredstev za odpravo posledic, pa aktivno varstvo pred nesrečami in zavarovalništvo, ki se od leta 1978 dalje postopoma uveljavlja tudi na tem področju.

D. Zupančič predstavlja "Enotno metodologijo" za ocenitev neposredne škode, ki so jo povzročile naravne ali druge nesreče. Za njo je med drugim značilno, da zajema kar 16 vrst in zvrsti naravnih nesreč. J. Čepļak razmišlja o kmetijstvu in zavarovanju in ugotavlja, da je naš zavarovalni sistem na tem področju zelo nesposoben, saj ne varuje blagovnih skladov in ne zagotavlja kmetu gospodarske in socialne varnosti. M. Ferlan prikazuje in vrednoti zavarovanje kot gospodarsko ustanovo pri odpravljanju posledic in škode zaradi naravne ali druge nesreče. Prikazani so še švicarski zavarovalniški program pred poplavami, ameriška državna pomoč ob nesrečah, oblike zavarovanja imetja za škode zaradi naravnih nesreč v Švici, zavarovanje in pozavarovanje naravnih nevarnosti (vihar, poplava, potres) v Nemčiji. Zanimiv prispevek je napisal J. Mesu o nadomestilu za škodo, ki so jo povzročile poplave na Nizozemskem leta 1995: voda je zalila 1200 km² ozemlja in prizadela blizu 215.000 prebivalcev.

V sklepnem delu zbornika so objavljeni sklepi posvetovanja, v prilogi pa je seznam članov državne in regijskih komisij za ocenjevanje škode ob naravnih in drugih nesrečah.

Milan Natek